

УДК 27-183.4

Павлюк П. А.

доктор теологічних наук, магістр психології, професор,
академічний декан Донецького християнського університету

e-mail: pavlyuk.ua@mail.ru

ORCID 0000–0002–3338–3576

Кириленко Е. А.

магістр психології, здобувач

Християнського гуманітарно-економічного університету

e-mail: Evkir777@ gmail.com

ORCID 0000–0001–8533–8171

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІНЕНОГО СТАНУ СВІДОМОСТІ В ХРИСТІЯНСТВІ ТА ОКУЛЬТНО-МІСТИЧНИХ ТРАДИЦІЯХ

Хоча сучасний світ вступив в активну фазу секуляризації християнства, панування раціонального мислення, саме сьогодні найбільше поширення отримують модернізовані і традиційні форми релігійного містицизму — змінених станів свідомості (ЗСС). Загальна секуляризація виявила тенденцію, при якій найбільш затребуваними сучасним суспільством виявилися шаманізм, язичництво, античні містерії, а також ближчі до нашого часу каббала і хасидизм в іудаїзмі, суфізм в ісламі, ранневизантійський ісихазм у православ'ї, харизматичний неомонтанізм в протестантизмі і т. д. Феномен ЗСС зачіпає цілий комплекс гносеологічних, історико-культурних, психологічних, теологічних та інших проблем. Тому його вивчення є надзвичайно багатоаспектним.

Ключові слова: християнство, окультизм, містичні традиції, змінені стани свідомості, п'ятидесятництво, секуляризація.

Постановка проблеми: актуальність цього психологічного дослідження зумовлена низкою об'єктивних факторів. По-перше, це благодатна тема для різного роду каверз і спекуляцій. По-друге, саме сьогодні найбільше поширення отримують модернізовані і традиційні форми релігійного містицизму — змінених станів свідомості (ЗСС). По-третє, загальна секуляризація виявила тенденцію, при якій найбільш затребуваними виявилися: шаманізм, язичництво, античні містерії, а також ближчі до нашого часу каббала і хасидизм в іудаїзмі, суфізм в ісламі, ранневизантійський ісихазм у православ'ї, харизматичний неомонтанізм в протестантизмі і т. д.

Знання, раніше доступні обмеженому колу людей: аскетам, пустельникам, представникам містичних і окультних співтовариств, в даний час доступні практично будь-кому [7]. Сьогодні набувають широкого поширення екстремальні форми аскези, різні психотехніки.

Згідно з дослідженнями відомого антрополога, професора Еріки Бургін'йон, ЗСС застосовуються у всіх людських суспільствах. Вони відомі в різних формах, інтегровані в різноманітні культурні моделі, грають різні

ролі, використовуються в різних контекстах, забезпечені масою значень. «Вони представляють характерні типи реакцій на певні зміни в сенсорних, перцептивних, когнітивних, мотиваційних і афективних відносинах між людьми і їх досвідом — типи реакцій, які в значній мірі є культурно змодельованими», — так вважає відома дослідниця, яка просвятила вивченню цього феномена своє життя [2].

Схожої думки дотримується і автор докторської монографії «Психологія рефлексії змінених станів свідомості» професор А. В. Россохін. Під ЗСС він розуміє стан, в якому відбуваються трансформації семантичних просторів суб'єкта. Зміни форми категоризації, що супроводжуються переходом від соціально нормованих культурою форм категоризації до нових способів упорядкування внутрішнього досвіду і переживань» [10].

Християнізовані окультивно-містичні системи

Мета статті: дослідження сучасного відродження окультивно-містичних християнізованих систем обумовлені тим, що основою існування таких систем є досягнення їх послідовниками різних ЗСС.

Ці системи мають спільні ознаки: а) наявність ЗСС, які характеризуються як «сходження святого духа», «контакт з богом», «прояв духу», «святий сміх» і т. д.; б) віра послідовників в появу у них надприродних здібностей (в християнській харизматичній (неоп'ятидесятницькій) традиціях — так званних «святих дарів»), особливо якщо вони пов'язані з містичними і трансовими станами; в) наявність парабіблійної міфології про навколишній світ, в якій живуть послідовники даної системи.

Міфологізм подібного мислення можна відстежити за:

а) інтерпретацією певних подій у відповідності з вченням про богообраність («апостоли», «пророки», «божі помазанники» і т. д.); б) впевненістю у власній обраності, властивій представникам подібних вчень; в) передачею відповідальності, що виявляється в перекладанні своїх повсякденних обов'язків на надприродних покровителів; г) наявністю особливих технік спілкування з надприродними силами.

Аналогічні феномени існують також в інших релігійно-містичних системах ЗСС. Їх можна розділити на три основні групи: а) у віруючих виникає впевненість у збільшенні власної духовної сили, значущості, надприродних можливостях («святі дари»); б) несподіваній зміні мотивації («богонатхненні» дії; вчинки і дії, скоєні під впливом «згори»; підказки, одержувані від вищих сил і т. д.); в) реальному або уявному надприродному «впливі» віруючого на навколишній світ з метою зміни значущих подій. Однак головною відмінністю ЗСС, які досягаються послідовниками цих систем, є факт, що подібні стани зазвичай виникають після відповідних магічних ритуалів, коли проявляється нібито особливе «боже помазання». За допомогою певних релігійних практик проявляється особливий стан, який послідовники харизматичних систем вважають «божим помазанням». У такому трансовому стані проявляється «святий сміх», «падіння в дусі», гавкання, мекання, завивання і т. д. У Писанні сказано, що сам сатана прикидається «ангелом світла» (2 Кор. 11:14, 15). Важливою

особливістю подібних громад є те, що вони завжди згуртовані навколо харизматичного лідера, який сприяє появі у них необхідних станів. До таких систем можна віднести і групи людей, розділених на декілька підгруп, об'єднаних за релігійно-містичними, окультно-містичними, окультно-технократичними та іншими ознаками.

Як правило, релігійно-містичні системи знаходяться в рамках традиційних релігій, наприклад, суфізм в ісламі або п'ятидесятництво в християнстві. Останнім часом з'являється все більше харизматичних систем парахристиянського і неохристиянського напрямків. Вони практикують зцілення, говоріння на «інших мовах» (глоссолалії), колективні виконання гімнів для призову «святого духа», духовні «помазання», енкаунтер (encounter), пенуел (penuel) і т. д.

Психотехнічне забезпечення трансформації особистості

У своїй книзі «Різноманіття релігійного досвіду» Вільям Джеймс ясно формулює гіпотезу, згідно з якою розумна свідомість — це лише одна з форм освоєння світу. Безсумнівно, існують інші способи світовідчуття та світосприймання. Вони відокремлені від інтелекту тонкою перегородкою. Сьогодні ми називаємо ці інші форми «духовного життя» — ЗСС. Без них, на думку В. Джеймса, уявлення про світ не може бути закінченим. Більше того, не можна непогрішно судити про інші реальності буття лише з позиції розуму [5].

В. Джеймс говорить про містичне світовідчуття і підкреслює, що всі корені релігійного життя слід шукати в містичних станах свідомості. Він виділяє чотири головних характерних ознаки, які служать критерієм для розрізнення містичних переживань.

Перша з них — невимовність [5]. Інакше кажучи, людина, що пройшла через містичний досвід, не може доступно викласти власні відчуття й набуті враження. Специфіка містичних переживань інша, ніж звичайні повсякденні враження буття.

Друга ознака містичного досвіду — інтуїтивність [5]. В. Джеймс підкреслює, що, хоча ці стани відносяться до сфери почуттів, тим не менше, вони є особливою формою пізнання. На думку В. Джеймса, безпосереднє, інтуїтивне переконання таїться в глибині нашої душі, а логічні аргументи — тільки його поверхневі прояви.

Третя ознака — короткочасність [5]. Містичні стани не тривають довго. Після їх зникнення важко відтворити в пам'яті їх властивості. Однак після численних повернень вони здатні збагатити і розширити душу.

Четверта ознака містичного досвіду — бездіяльність волі [5]. Містик починає відчувати свою волю немовби паралізованою, або навіть такою, що знаходиться у владі якоїсь вищої сили. Як показують експерименти, а також численні занурення в ЗСС відвідувачів тренінгів з психотехнологій, містичні переживання мають вищевказані властивості в повній мірі. Це підтверджують також клієнти християнських психологів і духовних наставників, які пережили досвід численних ЗСС, в яких вони перебували перед свідомим наверненням до Бога.

Чарльз Тарт вважає, що, хоча у різних ЗСС є багато спільного, але є очевидні відмінності у зовнішніх проявах і суб'єктивному досвіді. Посилаючись на різних дослідників, він пише, що навіть при продукуванні певних ЗСС, наприклад, трансу, можуть відбуватися подібні базові процеси, «культуральні очікування, рольове виконання, схвалювані в суспільстві характеристики, фактори комунікації, трансферентні переживання» [11]. У такому випадку, на думку вченого, особиста мотивація, очікування (інтелектуальні установки) і конкретні процедури, задіяні для індукування ЗСС, працюють у повній згоді на створення і формування унікальних психічних станів.

Свідомий релігійний досвід

Загальновідомо, що головною темою проповідей Ісуса Христа було вчення про Царство Боже, або про Царство Небесне. У це Царство, за словами Христа, ніхто не може увійти, якщо не народиться згори від води (Слова Божого) і надприродної сили — Духа Святого (Ін. 3:3–5; Як. 1:18). Це явище і становить суть відродження від Бога. Відповідно до новозавітного Святого Письма, люди, які пережили духовне народження, стають дітьми Божими. Внаслідок емпіричного досвіду зіткнення з надприродним, божественним Святим Духом, вони отримують постійний досвід ЗСС, який дає можливість емпіричного пізнання нематеріального світу. Хоча, якщо спиратися на Біблію, цей досвід можна назвати поверненням до колись втраченого в Едемі нормального стану свідомості (НСС).

Євангелист Іван свідчить, що Ісус Христос як Логос, Слово «прийшов до своїх (тобто до євреїв. — *авт.*) і свої Його не прийняли. А тим, які прийняли Його, віруючим в ім'я Його, дав владу бути дітьми Божими, що не від крові, ні через тілесне бажання, ні через бажання чоловіка, але народилися від Бога» (Ін. 1:11–13). Звідси випливає, що для народження згори і отримання постійного, що поглиблюється через спілкування з Богом та через вивчення Його Слова (Рим. 12:1,2) досвіду НСС, необхідно увірувати в особистість Ісуса Христа. Для цього, виходячи з біблійного вчення про гріх як про незалежність від Творця, потрібно покаятися у своєму гріховному стані (Мр. 1:15) і прийняти Його (Христа) як свого особистого Господа і Спасителя. Внаслідок цієї події відроджений людський дух знаходить раніше втрачену можливість спілкування з Богом, і людина отримує принципово інше уявлення про мету, сенс життя і посмертне буття. Також змінюються її картина світу, система цінностей і поведінка.

Про особистісний досвід пізнання трансцендентного пише і творець інтегративної психології В. В. Козлов: «Чи правомірно стверджувати, що людина пізнає об'єкт в тій мірі, в якій вона його перетворює у відповідності зі своїми намірами і задумами. Але вірно також і те, що суб'єкт здатний перетворювати об'єкт в тій мірі, в якій він його відображає, розуміє і інтерпретує. Зрозуміти щось означає побудувати модель цього щось для себе, надати сенс речам і подіям. Істину, як відомо, неможливо пізнати, в ній треба бути. Розуміння істини являє собою, по суті, процес інтеграції всіх предметних значень, смислів, позицій і диспозицій мислячої і діючої людини» [7].

Кожен свідомий християнин в якійсь мірі й богослов, що створює свою теологію крізь оновлену ціннісну призму власної картини світу. Святе Письмо вчить: «Уважай на себе та на науку, займайся цим постійно: бо, так роблячи, і себе спасеш і тих, що слухають тебе» (1 Тим. 4:16). Духовність як зв'язок з Богом у християнському розумінні проявляється за допомогою вивільненого з полону душі «золота» людського духу [4]. Це відбувається в духовних або містичних вправах: самовідданий молитві, безпосередньому спілкуванні з Богом в душі, невпинному спілкуванні за допомогою Слова Божого — Біблії, розпізнаванні за допомогою відродженого духу божественного духовного і сатанинського, надприродного світу і т. д.

У біблійному містицизмі і духовному вдосконаленні людина ставить себе в безпосередню залежність від Бога. Методи і засоби духовного зростання, різні духовні вправи допомагають їй досягати духовного вдосконалення, що розуміється як «обоження» у православ'ї або «співрозп'яття Христу» в протестантизмі. Це об'єктивно пізнається через пережиті особистістю стани, усвідомлене вольове рішення рухатися шляхом духовного зростання.

Експансія окультних практик у християнство

Результати дослідження: християнство вважає, що в природі не існує нейтральних духовних сил. Навертаючись до християнства, колишні окультисти часто приносять сюди свої практики взаємин з духовним світом. Основоположником таких духовних практик в ранньому християнстві вважається Монтан, колишній жрець богині Кібели. У окультно-містичних традиціях, п'ятидесятництві і його похідних людина виступає медіумом. Внаслідок певних технік віруючий провідник по своїй волі може керувати або ж сліпо підкорятися невидимому голосу, «духу» або іншим надприродним силам, приймаючи їх за божественний прояв. Саме завдяки п'ятидесятницькому руху термін «глоссолалія» став сьогодні широко відомий. Походить він від двох грецьких слів: «glossa» — «мова» і «laleo» — «кажу», тобто означає «говоріння мовами». Під глоссолалією розуміється екстатична мова, не схожа ні на одну із звичайних мов, що представляє собою незрозуміле поєднання звуків, яка практикується серед п'ятидесятників і харизматів [9].

Однак саме «язикомовлення» має набагато довшу історію. Згідно із «Енциклопедією американських релігій», глоссолалія була відома ще у ведичній традиції і тибетському ламаїзмі [13]. Платон в «Апології» і діалозі «Тімей» розповідає про екстази відомої пророчиці з міста Дельфи, яка також говорить мовами [9]. Хоча це говоріння не несло жодного сенсу, люди вважали його важливим для релігійного життя.

Глоссолалія була частим явищем у діонісійських містичних культурах, її практикували язичницькі племена Африки, Індонезії, Японії та острова Борнео, а також жителі Гаїті, що сповідували культ вуду. Крім того, без камлання на «мовах» не обходяться шамани ескімосів, чукчів, якутів та інших північних народностей.

Подібне «говоріння мовами» зустрічалося в історії християнської церкви серед послідовників деяких еретичних вчень (наприклад, монтанізм, хлисти), а в даний час присутнє у такої псевдохристиянської секти, як «Родина» Девіда Берга [6]. Таким чином, глоссолалію навряд чи можна назвати чимось новим в історії релігії. Швидше можна говорити про неї як про цілком звичайні прояви людської релігійності, яка прагне злитися з об'єктом свого поклоніння шляхом використання екстатичних технік.

Новизна п'ятидесятництва полягає лише в тому, що його проповідники висунули ідею неіснуючих мов як ознаку зовнішнього свідоцтва хрещення Святим Духом. Ф. Д. Гудмен, який порівнює п'ятидесятницьке «язикомовлення» з глоссолалією африканських, індонезійських та інших язичницьких племен, знаходить, що говоріння мовами, по суті, однакове у всьому світі. У глоссолалії спостерігається ЗСС, який Гудмен описує як трансівий: «Щось, що відбувається в нервовій системі під час стану трансу, змушує мову розпадатися на фрази однакової довжини. Я вважаю, що стан трансу є причиною нав'язливої інтонації в глосолалії; ніколи не змінюючись, вона піднімається на вершину в кінці першої третини окремої частини мови і, наближаючись до кінця, падає на рівень набагато нижче початкового» [13].

Не слід забувати і того, що п'ятидесятницька глоссолалія не стільки спонтанне явище, скільки сприйнятий спосіб поведінки. Свідомо чи несвідомо, люди вчаться говорити на «мовах», наслідуючи один одного і слідуючи інструкціям вчителів, які, у свою чергу, нерідко вдаються до звичайної симуляції «мов». Тобто глоссолалію можна імітувати. Навіть після відходу з церкви і зречення від християнської віри цей «дар» може зберегтися. Ця окультна практика «говоріння» була прийнята частиною простодушних християн, як надприродна дія Духа Святого. Потім вона була підхоплена харизматичним «пробудженням», яке принесло у сучасне християнство різні популярні останнім часом серед мільйонів людей західного світу окультні методики взаємодії з нібито духовним, божественним світом. Це може бути так званий енкаунтер (encounter) або renewal, спілкування з «духом Христа», нові ступені «хрещення духом», різні трансіві стани, дари без відродження, надприродні одкровення і пророцтва, «зустрічі з богом», ясновидіння, різні психогіпнотичні техніки та ін.

Висновки та перспективи подальшого дослідження:

Переживання містичного досвіду в даний час стало більш доступним не лише завдяки широкому вживанню різного роду психоделіків, але і в силу поширення величезної кількості психотехнік, що мали ще на початку ХХ століття сакральний характер. Багато дослідників, які обрали предметом наукових інтересів ЗСС, індуковані психотехніками або речовинами, повідомляють, що їх піддослідні знаходять щось, що вони називають релігійним, духовним або трансперсональним досвідом. Це питання стосується і релігійних товариств.

Релігійні навернення, досвід молитви, бачення, «говоріння мовами» — все це може мати місце при ЗСС. Значимість цього досвіду лежить в основі релігійних доктрин. Виявлення і дослідження психотехнічних культур, а

також різних психоактивних речовин, вживаних у релігійних ритуалах, пробуджує серед теологів, психологів, філософів інтерес до джерел і значення зовнішніх впливів і психологічних механізмів подібного релігійного досвіду. Але релігійні ЗСС останнього часу, на відміну від традиційних християнських ЗСС, не є пізнавальними станами і переважно знаходяться на рівні почуттів, рідше — на рівні сприйняття.

Посилаючись на буддійський текст «Ланкаватара-сутра», відомих містиків і дослідників містицизму Мейстера Екхарта, письменника, містика Джеймса Хілтона, святого апостола Івана та інших, Тарт пише: «Споглядання — це неаналітичне сприйняття об'єкта чи ідеї, оскільки позбавляється від дискурсивних думок і робиться спроба очистити розум від усього, крім сприйняття об'єкта уваги. <...> Якщо їй потрібно об'єднатися з Богом, душа має бути безплідною і порожньою, ніби не торкалася її жодна з цих форм, — завмерши в повному забутті. Цього не відбудеться, поки не стерта пам'ять у всіх її проявах» [11].

Це йде врозріз з християнством, яке вчить відкидати себе (Лк. 9:23) усвідомлено, тобто не втрачаючи здатності до адекватного, оціночного, критичного мислення. Біблія говорить, що, спустошуючи розум, незалежно від релігійної приналежності ми надаємо себе не Богові, а сатані, який цього тільки й бажає. Тобто незалежно від вивіски, релігійні та окультно-містичні ЗСС мають однакову основу і схожий досвід особистих переживань.

Не можна не погодитися з Д. К. Бурлакою, який вважає, що сучасна постхристиянська культура не відкидає Бога, вона Його просто не розуміє. Вона не сприймає закам'янілі релігійні форми і структури, що нібито історично представляють Творця, і досить скомпрометували себе. «Для того щоб Слово, яке сіється Церквою в душах, було почуто, воно повинно бути викладено мовою, зрозумілою епосі. П'ятидесятниця — це не тільки історична подія, а й стан Церкви в історії, який не досягається без творчого зусилля з боку людей. Церква являє себе в епосі, як триваюча П'ятидесятниця в тій мірі, в якій вона не перестає говорити світу невідоме йому Слово на мовах, які до часу не були відомі самій Церкві» [3].

Біблія оповідає, що з певного часу все людство знаходиться в ЗСС, який вважається нормою. Але в першостворену норму наша свідомість приходить тільки після зняття Христом «покривала» з розуму людини (2 Кор. 3). Тільки після цього у людей з'являється втрачена колись здатність адекватно пізнавати і сприймати нематеріальний Божий світ.

Підводячи підсумки короткого екскурсу в релігійно-містичну проблематику, потрібно відзначити, що у кожної людини, яка вирішила розширити свою свідомість за межі профанічного життя, існує величезна палітра вибору. Але існування вибору не означає, що людина може ним скористатися. Наприклад, С. Хоружий пише, що «всякий розвинений, пророблений рід містичного досвіду породжує ядро містичної стратегії, або ж сценарію самоздійснення людини, коротко — певної антропології» [12]. Інший дослідник містицизму Нільс Г. Хольм також вважає, що «людина володіє основоположною здатністю переводити свої потреби, бажання і різні ре-

лігійні устремління в символічну форму» [14]. Можна зробити висновки, що здатність до ЗСС є однією з основних властивостей людської психіки і формує багато аспектів сучасної культури. Існують і численні соціальні інститути, які окультурюють містичний досвід та інтегрують його в повсякденне життя. Наявність ЗСС також необхідний чинник існування релігії, оскільки досвід таких станів є джерелом релігійного почуття і віри. Потреба в ЗСС реалізується також і за рахунок виникнення значного числа харизматичних систем — специфічного явища, що зачіпає різні аспекти життєдіяльності сучасного суспільства.

Список використаних джерел і літератури

1. Библия. Книги Священного Писания Ветхого и Нового Завета. Канонические. Минск: ПРИНТКОРП, 2006.
2. Бургиньон Э. В. Измененные состояния сознания // Измененные состояния и культура. Хрестоматия / Автор-составитель О. В. Гордеева. М.; СПб.: Питер, 2009. С. 29–61.
3. Бурлака Д. К. Метафизика культуры. СПб.: РХГА, 2009.
4. Бурлака Д. К. Мышление и откровение. СПб.: РХГА, 2011.
5. Джеймс У. Многообразие религиозного опыта. М.: Наука, 1993.
6. История христианства: Учебное пособие. Одесса: ХГЭУ, 2005.
7. Козлов В. В. Психотехнологии измененных состояний сознания. 2-е изд., испр. и доп. М.: Институт психотерапии, 2005.
8. Павлюк П. А. Окультная интервенция в христианство. URL: www.liveinternet.ru/users/pavlyukua/post124179223/
9. Порублев Н. В. Феномен глоссолалии. Мельбурн, 1995.
10. Россохин А. В. Рефлексия и внутренний диалог в измененных состояниях сознания: Интерсознание в психоанализе. М.: Когито-Центр, 2010.
11. Тарт Ч. Измененные состояния сознания. URL: http://www.koob.ru/tart/altered_states_of_consciousness
12. Хоружий С. С. К феноменологии аскезы. М., 1998.
13. Goodman F. D. Glossolalia // The Encyclopedia of Religion / ed. by M. Eliade. Vol. 5. New York: Macmillan Publishing House, 1987. S. 562–568.
14. Holm N. G. Ecstasy Research in the 20th Century — An Introduction // Religious Ecstasy. Script a Instituti Donneriani Aboens is XI. Stockholm, 1982. P. 24.

References

1. The Bible. The books of the Holy Scriptures of the old and New Testament. Canonical. Minsk: PRINTCAP, 2006.
2. Burgon E. V. Altered States of consciousness // Altered States altered culture: Anthology / Ed. O. V. Gordeeva. SPb.: Peter, 2009 [3].
3. Burlaka D. K. Metaphysics of culture. SPb.: Rhga, 2009.
4. Burlaka D. K. Thinking and revelation. SPb.: Rhga, 2011.
5. James W. the varieties of religious experience. Moscow: Nauka, 1993.
6. The history of Christianity: A training manual. Odessa: HGAU, 2005.
7. Kozlov V. V. Psycho altered States of consciousness. 2nd ed., rev. Moscow: Institute of psychotherapy, 2005.
8. Pavlyuk P. A. Occult intervention in Christianity. URL: www.liveinternet.ru/users/pavlyukua/post124179223/
9. The Parables N. V. the Phenomenon glossolaly. Melbourne, 1995.
10. Rosson A. V. Reflection and internal dialogue in altered States of consciousness: Interconne in psychoanalysis. M.: Cogito Centre, 2010.
11. Tarte Including Altered States of consciousness. URL: http://www.koob.ru/tart/altered_states_of_consciousness

12. Horuzhy S. S. To the phenomenology of ascesis. M., 1998.
13. Goodman F. D. Glossolalia // The Encyclopedia of Religion. Mircea Eliade, ed. Vol.5. New York: Macmillan Publishing House, 1987.: 562–68.
14. Holm N. G. Ecstasy Research in the 20th Century — An Introduction / / The Ecstasy. Script Instituti a Donneriani Aboens is XI. Stockholm, 1982.

Павлюк П. А.

доктор теологических наук, магистр психологии, профессор, академический декан Донецкого христианского университета

Кириленко Е. А.

соискатель Христианского гуманитарно-экономического университета

**ОСОБЕННОСТИ ИЗМЕНЕННОГО СОСТОЯНИЯ СОЗНАНИЯ
В ХРИСТИАНСТВЕ И ОККУЛЬТНО-МИСТИЧЕСКИХ ТРАДИЦИЯХ**

Резюме

Хотя современный мир вступил в активную фазу секуляризации христианства, господства рационального мышления, именно сегодня наибольшее распространение получают модернизированные и традиционные формы религиозного мистицизма — измененных состояний сознания (ИСС). Общая секуляризация обнаружила тенденцию, при которой наиболее востребованными современным обществом оказались: шаманизм, язычество, античные мистерии, а также более близкие к нам, каббала и хасидизм в иудаизме, суфизм в исламе, ранневизантийский исихазм в православии, харизматический неомонтанизм в протестантизме и т. д. Феномен ИСС затрагивает целый комплекс гносеологических, историко-культурных, психологических, теологических и других проблем. Поэтому его изучение является чрезвычайно многоаспектным.

Ключевые слова: христианство, оккультизм, мистические традиции, измененные состояния сознания, пятидесятничество, секуляризация.

Pavliuk P. A.

doctor of theology, master of psychology, Professor, academic Dean, Donetsk Christian University

Kirilenko E. A.

doctoral student Christian humanitarian and economic

**CHARACTERISTICS ALTERED STATE OF CONSCIOUSNESS
IN CHRISTIANITY AND OCCULT TRADITIONS**

Abstract

Knowledge, which was earlier available to a limited circle of people: to ascetics, eremites, representatives of mystical and occult communities, are widely available now.

The problem statement: Nowadays, the greatest distribution is gained by the modernized and traditional forms of religious mysticism — the changed conditions of consciousness (CCC). The general secularization found a tendency in which were the most demanded: the Shamanism, paganism, antique mysteries, and also closer to our time: a cabbala and Hasidic Judaism in Judaism, Sufism in Islam, early Byzantine's hesychasm in Orthodoxy, a charismatic neo-montanism in Protestantism etc.

Article purpose: research occult and mystical christian systems in which there is an achievement by their followers different CCC. These systems have the general signs: a) existence of CCC, which are characterized as «ascension of the Holy Spirit», «contact with God», «implication of spirit», «holly laugh» etc., B) The belief of followers in emergence of supernatural abilities inside of them; c) An existence of a Para biblical mythology about world around system of which are these followers.

Results of research: the Christianity considers that \ there are no neutral spiritual forces in the nature. Returning to Christianity, the former occultists often bring the practicing of relationship with spiritual world.

Scope of results: religious studies, studying of the latest religions, help to the victims religious practicing

Key words: Christianity, occultism, mystical traditions, the changed conditions of consciousness, Pentecostalism, secularization.

Стаття надійшла до редакції 03.03.2015